

minden illy kötelezvények vagy bár mi névvel nevezendő iratok és oklevelek érvényteleneknek és meg semmisítetteknek tekintessenek.

6^{or} Ha a leirt egyezkedést és köteleztetésemet meg sezném, vagy annak pontos teljesítését elmu- || lasztánám, szabadságába álljon a tisztelt Báronénak a legrövidebb szóbeli pör útján magának elégtételt venni és vétetni.

Én pedig B. Josika Miklosné, sz: Kállay Erzsébeth ezen kötelezvény minden pontjaiban tökéletesen megegyezem, és megnyugszom, 's annak a magam részről is szoros megtartására, magamat ezennel kötelezem: azon világos kikötéssel mindazáltal, hogy ha férjem B. Jósika Miklos a tőlem történhető tökéletes elválasztás után, ne talán még más házasságra lépne, a' magyar országi néhai szüleimről álló — fent érintett javakban, egyedül a tőlem szarmazott gyermekei örökölhessenek.

Melly kölcsönös egyesség nagyobb erejére, azt szokott pecsétünkkel 's aláírásunkall meg erősítettük. — Költ Sibon — Marcz: 31ⁿ 1847.

Br. Jósika Miklós (P. H.)

Ala irtam Napkoron 27 Mártzius 1847.

Báro Josika Miklosné Születet Kállay Ersébeth (P. H.)

Előttünk: (P. H.) *Nagy Lázár* m. p.

és

(P. H.) *Bucsy István* mp.
mind ketten Nemes Közép Szolnok
Megye Esküttyei.

(Eredetije a Br. Jósika hitbizományi levéltárban.)

Közli: DÉZSI LAJOS.

A SÁROSPATAKI KÖNYVTÁR XVII. SZÁZADI VERSESKÖNYV-TÖREDÉKE.

A sárospataki ref. főiskola könyvtárának kéziratárában, Szinyei Gerzson nyug. főiskolai tanár ajándékából, van egy XVII. századi verseskönyv-töredék. Kis 8-r. alakú (15×9 cm.), borítólap nélküli kézirat ez, mely 32 beírt lapra terjed. A kis füzetke írása két kéztől való. Az első leírta az első éneket (1—11¹/₃ lap), a második, néhány évtizeddel későbbi pedig a hátralevő többi részt (12—32. lap). Amaz, az írás jellegéből ítélve, a XVII. sz. első, emez második felében dolgozott. A második kéz írásának ideje még pontosabban is meghatározható, mert a III. sz., Kovács János felett mondott halotti versben szereplő egyének közül Perényi Pál 1691-ben volt ugocsaí főispán; Ujhelyi István pedig 1688-ban volt ugyanottani jegyző; továbbá mert az V. sz. halotti versben említett Varatkai Ferencz 1687-ben már mint alispán szerepel, ez alapon e versek lemásolásának ideje a XVII.

század utolsó tizedére tehető. Kár, hogy a családtörténeti adatokat is tartalmazó verseskönyvecske a 32. lappal megszakad. Derék dolog lenne, ha hiányzó része valahonnan napfényre kerülne.

I. Edgy | Kerezeny sirattya | JOSEPH | Romlasat versekben. | Ad Notam,
Mikor Sennacherib ||

Mihály deák kódexéből, hol »Más nóta. Mikor Sennacherib az Jerusalemet« címet visel, kiadta Erdélyi Pál az Egyet. Phil. Közlöny 1888-iki évfolyamának 64—68. lapjain. Írásának idejét a XVII. sz. közepére teszi. Az Erdélyi közölte szövegnek a sárospataki kézirat szövegével való egybevetése folyamán meggyőződünk arról, hogy a sárospataki kézirat ez ének szövegét hívebben őrizte meg, mint Mihály deák kódexe; ezt nemcsak az mutatja, hogy az ének teljes címét adja, hanem főleg az is, hogy a Mihály deák kódexének számos helyen rossz szövegét (Erdélyi több helyen kérdőjelekkel látta el az ilyen szöveget) a sárospataki kéziratból ki lehet javítani, helyre lehet állítani. Az egyes szövegbeli fontosabb eltérések a következők:

- 3—4. sor. *Erdélyinél:* Esztendónként egyszer templomot császártól
Kinyerék, akkora nem szöntek sirástul.
Sárospataki kéziratban: Egesz: esztendónként, Templomat Csaszartul
ki nyerek es akkor nem szunek sirastul.
9. sor. *Erd.:* Mert mi vallásunknak... *Sp. k.:* Mert im vallásunknak...
12. sor. *Erd.:* hú vizet áraszta... *Sp. k.:* hó vizet arazta.
- 14—16. sor. *Erd.:* Búval oltalmára éles kardot kötött,
Mely miátt az Úrnak igye sz. rban esött,
Bujdosó Illcsnek szive el senyvedett.
Sp. k.: Az Bal oltalmara éles fegyvert kötött,
mely miat az Úrnak nyája sarban eset,
Bujdoso Illyesnek szive el epedet.
20. sor. *Erd.:* Sokan bujdososokat hideggel fagyaltak
Sp. k.: Sokan bujdosasban hideggel fagytanak.
- 23—24. sor. *Erd.:* Isten s az Bál között csak szintén kezepök,
Szöröncse székeket tartnak mind revesak,
Sp. k.: Isten az Bal között csak szintin középek
Szerencze szelehez tartnak mint Revezek.
28. sor. *Erd.:* Nincs ki egyenössen megfussa a pályát.
Sp. k.: Nincz ki igényesen megh futna az palyat.
- 29., 31., 32. sor. *Erd.:* Oh jó híru nevü vitézlvő magyarság,
Rómának (?) az földet meghodultatatok,
Hol vagytok kik Bécsöt, Troját (?) pusztitátok?
Sp. k.: Oh • jo híru • • hevü • vitezlvő Magyarok
Romaigh ez Földet megh hódoltatatok,
Hol vaitok kik Beczet • s • Pragat puztítatok.
33. sor. *Erd.:* Mert ime... *Sp. k.:* Most ime...
35. sor. *Erd.:* Rontattok... *Sp. k.:* Rontatol...
36. sor. *Erd.:* Mely miatt siralmunk mind el közelített.
Sp. k.: Mely miyat koporsotok mar el közelitet.
- 38—40. sor. *Erd.:* Oh nagy Babilonnak rút kegyetlensége,
Oh emberi nemnek fene dühössége,
Te szórtál sokakat régtől fogván földre.
Sp. k.: Oh emberi nemnek rút kegyetlenségé
Oh nagy Babilonnak rutt eketlenségé
lë soszta sokakat reghtül fógvna földre.

42. sor. *Erd.*: Éjjel gyertya kellett . . . *Sp. k.*: Éyel gyertja helyet . . .
44. sor. *Erd.*: . . . szépen-mutatá meg. *Sp. k.*: . . . eszel mutata megh.
45. sor. *Erd.*: Traján . . . *Sp. k.*: Troján . . .
46. sor. *Erd.*: . . . akarnák követni. *Sp. k.*: . . . akarna szolgálni.
48. sor. *Erd.*: Késsök tiz száz ezert . . . *Sp. k.*: Eszek tiz szaz ezeret . . .
- 49—50. sor. *Erd.*: Severus, Maximján, hogy csaszárok voltak
Decius Walérián mikor uralkodtak.
Sp. k.: Severiánus Maximiam mikor uralkottak
Domitian Valerian hogy Csaszárok voltak.
52. sor. *Erd.*: históriát errül . . . *Sp. k.*: históriak errol . . .
- 53—54. sor. *Erd.*: Aurelianus is hú körösztény vérrel
Mégföste az földet, mint szép . . .
Sp. k.: Adrianus mikor keresztýeni verrel
Az Földet megh festé, mint szíp . . .
- 57—60. sor. *Erd.*: Mert csak egy husz ezört öletött . . . Egyptomnak . . .
ott kiontá vérét, Hizlala . . . nagy kegýötlenységét.
Sp. k.: Mert az egý . . . husz ezer öletet, . . . Egýptusnak . . .
ot ki üzven lelket, . . . ó kegýetlensígot.
61. sor. *Erd.*: Albíngentek között az pápa tizezört
Sp. k.: Albígensek között az pápa sazezeret.
- 65—68. sor. *Erd.*: Párisban hallaték nagy szörnýú kiáltás
Mert az egy városban harmincz ezör nostrás
. . . Sárban hever . . .
Sp. k.: Tarsisban hallatik iszonýu nagy síras,
Mert egý Varasbannis, hetven ezer nostrás,
Verben kevert . . .
- 69., 70., 72. sor. *Erd.*: . . . pedig . . . Melyeknek vériühből . . . Ezáltal végképen
. . . elégöszik. *Sp. k.*: . . . penigh . . . melynek ó verck-
ből . . . De eszel vegh keppen . . . elígedik.
- 75—76. sor. *Erd.*: . . . vérökkel . . . Hibernéja. *Sp. k.*: . . . verekból . . . Hi-
bernia.
- 77—79. sor. *Erd.*: . . . elhallgatom az (Ze)-ndensetöket (?) . . . csöcsömök-
nek agyok velejüket Rántottnak főzte meg az fene
ellenség . . .
Sp. k.: Itt csak el mulatom valdensesek sebet . . . cseczemöknek
az agyok velejet, Ratottanak főzte á fene ellensegh . . .
82. sor. *Erd.*: . . . el-fel mészároltat . . . *Sp. k.*: . . . majd fel mcszarroltat . . .
84. sor. *Erd.*: . . . fejünkben nyomat . . . *Sp. k.*: . . . fejünkben rakat . . .
85. sor. *Erd.*: . . . dárdadat késejts fel . . . *Sp. k.*: . . . bardodat kesicz el . . .
90. sor. *Erd.*: . . . kemény Hámán. *Sp. k.*: . . . kevelý Haman.
93. sor. *Erd.*: . . . kinlódni a testben . . . *Sp. k.*: . . . bujdosni ez testel . . .
94. sor. *Erd.*: Sodoma vérevel . . . *Sp. k.*: Sodoma vetkevel . . .
102. sor. *Erd.*: Szokott dajkalkódni . . . *Sp. k.*: Szokott dajkalkodik . . .
103. sor. *Erd.*: . . . kerékkal . . . *Sp. k.*: . . . kövekkal . . .
108. sor. *Erd.*: . . . vagy igen poroszló . . . *Sp. k.*: . . . vagy igen pazarló . . .
- 109—116. sor. a sárospataki szövegben nincs meg (a 28—29. versszak).
- 117—118. sor. *Erd.*: Ha azért az hitben vagyon körösztényiség . . . Abuér (?).
Sp. k.: No azért ha kiben vagyon keresztény ver . . . Abner.
121. sor. *Erd.*: Mert ez úton foküdt Pétör Ézsaiás.
Sp. k.: Mert ez utban futnak peter es pal.
128. sor. *Erd.*: . . . söprejét teveled itatja! *Sp. k.*: . . . te veled seprös-
tól itattya.
- 131—132. sor. *Erd.*: Fölemelt az Isten, hogy ugyan sujthosson!
Mint Kapernaumet (?) az földhöz patkolom.
Sp. k.: fel emelt az Isten hogý majd sulosabban,
Mint Kapernaumot az földhoz paskölýlön.
134. sor. *Erd.*: Mit nevensz, jóvendesz szomorúságinkon.
Sp. k.: Mit nevezz örvendesz szomoru glylaszunkon.
140. sor. *Erd.*: . . . vérekért . . . *Sp. k.*: . . . vereert . . .

141. sor. *Erd.*: Fussatok ti azért amaz Babylonbul.
Sp. k.: Fussatok ki azért immar Babillonbol.
145. sor. *Erd.*: Hát mi jó . . . *Sp. k.*: Hat te jó . . .
149. sor. *Erd.*: Mert mi gyenge vérünk szintén fáradozott.
Sp. k.: Mert im gyenge erőnk igen el szaradozott.
150. sor. *Erd.*: Az nagy teher . . . *Sp. k.*: Az nagy terhek . . .
152. sor. *Erd.*: Halálra keresi az szegény Jakobot.
Sp. k.: Halálra kergeti az szegény Jakobott.
154. sor. *Erd.*: Kérünk Sennacherib panaszát csúföld meg.
Sp. k.: Kevelj Senacherib tanaczat czaföld megh.

E vers címére vonatkozólag meg kell jegyeznünk, hogy az Ámós próféta könyvének VI. r. 6. verséből van kölcsönözve. A bibliai József házának romlása alatt általában azt szokták érteni, hogy a jog és igazság felforgatása szokta a nemzetet feltartóztatathatatlannal a végromlásba vinni. Ugyanezt a címet (*Joseph romlása*) viseli Medgyesi Pálnak Ibrányi Ferencz felett 1659-ben mondott halotti beszéde is. (Sáros-patak, 1659. RMK. I, 960. sz.) E korfestős a protestánsok üldözésének (ellenreformáció) szomorú eseményeit rajzoló ének iratásának ideje, szerintünk, a XVII. század közepénél korábbra teendő.

II. [Az itt következő tizennégy sor, tartalmából ítélve, nem egyéb, mint egy tanuló ifjú felett a sírnál tartott halotti búcsúztató versszakait kezdő sorainak emlékeztetőül történt följegyzése. 12. lap.]

1. Nehezen valik el
2. Őszszel a' madar ha el akar
3. Mikor repul is rea vissza tekint
4. Kedves madarat ha el szalasztaná!
5. Bizony nehez is embernek
6. De kiválkeppen illy szép Ifjuság
7. De mivel ilyen a mi hivatalunk
8. Sok barátinkul egyszer el kell
9. Engemis Isten immaron ki hiva
10. Erdemem kívül kiis kisiretek
11. Mivel emberi indulat volt bennem
12. Az Ur aldasit kivanom reatok
13. Az menyei Ur scholatok meg algya
14. Az tudomanyrak lelke rad.

III. Cantio tristis Joh Kovas. [13—20. l.]

Istentül nyeretett fenlo arany alma
 Mellynek égben vagyon keszitet jutalma
 Ha kinek ma Fenlik ugy katlanna
 Kovetkezik utanna siralma.

Eletnek töretik mulando üvege
 Naptul hamar olvad sicamlo jart jecge
 Vidam ege. Borult fellege
 Nevekeddik es igy mulik el szépsége.

Nincsen olyan vigság mellyet szomorúság
 Jajjal tellyes fogság, halál miatt agság
 Sőt aszú ág kegyetlenül meg vág
 Noha gyakran koveti boldogság.

Pelda setet boltban be te[te]ttestem
 Mellyert vig szivetek banattal illetem
 Hazam testem, gyászban öltöztetem
 Mert napomat homalyban vegeztem.

Uri szabadságom mar nekem rabságom
 Halal hánt horgait vigásság bánatom
 Noha tudom menyben boldogságom
 Hol örökke leszen uj világom.

Jaj micsoda titkos végezésből vagyom
 Hogy szerencse szincs baratságot adgyon
 Ne szakadgyon, szive ne ragadgyon
 Földickez senkinek ne vágyon.

Ugy van veietlenül rám talalt halálom
 Melly léssen Christusban nekem csendes alom
 Szivel vallom nehez el bucsuznom
 Szeretetem még nem hagy halgatnom.

Azért meg szaradott szép beszedű nyelvem
 Halálnak ctkétül meg csemellet szivem
 Hogy tekintsem bucsuzni készítem
 Csendes füllel legyetek kornyútem.

Sermo ad supremum Comitem Defuncti.

Nemes Ugocsanak hasznos jó Ispánnya
 Meltóságos *Perényi Pál*¹ feltő aranya
 Azt kivannya neked bu ne hánnya
 Vig napodat felleg be ne vonnya.

Nagyságod hűsige alatt ha hibaja
 Erőtlenőségemnek eshetet olly hijja
 Azt akarja bizván el is várja
 Engedelme hogy hiven takarja.

Ad duos Vice Comites istius Cottus.

Ezen Varmegyének két vice Ispannyi
 Egyszer ha tudhatnám szemem rátok vetni
 Jot kivanni aldat egből kerni
 Meg nem szünöm így szomat nyujtani.

Bokros gondotoknak kctseges folyása
 Sok faratsagtoknak bizontalan sorsa
 Hasznat lassu a kárt el oszlassa
 Vegre menyben jutalmát foghassa.

Mellettetek el tólt tisztemnek valaha
 El mulatasaért ha szarmazott doha
 Nem mostoha kegyelmetek fogja
 Bocsanatra sziveteket hijja.

¹ *Perényi Pál* 1691-ben volt Ugocsa vármegye főispánja. Lásd Nagy Iván, IX. 230.

Ad Inclī Comitatum.

Nehez a Fiunak annyatul meg válni
Kinek arnyekaban szokott neveltetni
Ugy ki mulni Varmegyem el hadni
Nekem, azért rád kezdék fordulni.

Tekintetes Nemes Ugocsa Varmegye
Isten faidat kebeleben vegye
Hogy irigye magat ugyan egye
Midőn láttya hogy Isten környűle.

Igaz fiasagom ha idegenséget
Hozzad nem remenlett nehez hidegséget
Szült vétseget erőtlenséget
Ezért túlled várok engedelmct.

Ad notar[ium].

Sok gondod előttem van *Ujhely Istvan*¹
Akit nehez dolgok terhelnek farasztyánn
Sokat kíván szívem rád fordulván
Tereh alatt mint palma lágyulván.

Nyelvedet elmedet az Isten hordozza
Kik ellened vadnak maga zabolázza
Szodra hajcsa sziveket lágicsa
Dicsősséget altalad fen tarcsa.

El hiszem ellened lehetet esetem
Mivel tökelletes enis nem lehettem
Azert testem még földben tetetem
Bocsánatért szom hozzád ereszttem.

Nemzetes *Vadaszi Simon* Atyam Uram
Kitül segítségül adaték hű társom
Hogy szolgálssam ezt meg szolgálhassam
Az halaltúl én meg gyalasztattam.

Vajha megis nyelvem enyhődeset érnem
Hozzad igaz vérem ki adnia mernem
Nem kemellem szomat nem restellem
Bucsuzasom hozzád így kezdenem.

Hozzám való szives jó indulatodert
Mely szült benned holtig atyai igaz vért
Menyből is bört, gyümölcsöt mely meg ért
Nyerjen neked kit híven holtig kért.

Erőtlenségem hiszem hogy bánatot
Gyakran mért reád melyrül bocsánatot
Kíván illy jót ha meg haborított
Istentul hogy te meg oltalmazot.

¹ *Ujhelyi István* 1688-ban s újra 1704-ben volt jegyző Ugocsa vármegyében. Lásd Nagy Iván, XI. 387. l.

Hallyad szomorú szom Nemes *Csalo Andras*
 Kítúl nyajjas beszéd mint zuhogo forrás
 Vigasztalás gyakran mondás
 Arat read bunomert sohajtas.

Szíves indulatnak volt ez nemes jele
 Mellyel éleszgettel mint Augustus szcile
 Hogy bu heve meg ne emesztene
 Nagy volt hozzám mindenkor hűsigc.

Husigedert az Istentől read hű bér
 Amellyet Christus testéből ki folt vér
 Szüntelen kér aldást mely read ér
 Illy nagy joért Istenis meg dicsér.

Akaratom ellen ha meg bántottalak
 Kerlek hogy már többc meg nem busitalak
 Sőt kivanlak mint erős kőfalak
 Hogy angyalok neked szolgallyanak.

Forditom már szomat *Hetueki Istvánra*
 Velem egyesegben élt sorgor Uramra
 Csendes partra Elő folyamatra
 Lelked erjen kivanom fő sodra.

Eleted Pallyája mig folyo orája
 Tart tavozzék habja bűnnek mostohaja
 Tested oja hogy a bu ne rágha
 Öröm legyen hazadnak halloja.

Meg kottetett nyelvem vajha meg szolhatna
Vadászi Maria te read fordulna
 Bucsuzásra fakadna aldásra
 Kegyes füled ki tüle halgatna.

Neveddel vigságot hordozo Maria
 Gyenge ket orczadat könnyved ne fonnyaszsa
 Hogy nem Mara ; sőt nagy öröm Anya
 Tűkör gyanánt legy sokak példája.

Csillagot halado szemeid sirastul
 Hajnalt felyul mulo ajakid jaj szotul
 Ojjad butul mellyel tested rutul
 Isten oja napod is homálytul.

Fenylek gyongy eleted neked sok időkre
 Heved ezüst szárnya irigyek nyelvére
 Eles tore ne jusson veszélyre
 Nemzetednek ély örök hírére.

Nem felejtetlek ei *Vadászi Susanna*
 Ur arany vedreben el rejtetett manna
 Bűnöm arja ha meg bantot várja
 Bocsanattyát meg túlled ohajtya.

Vadászi Susanna kedves sogor Aszszony
 Kivánatos jokkal az Isten meg algyon
 Read szállyon aldas menybül várjon
 Jo voltodért rád elő viz folyon.

Jaj gyönyörűségem szememnek világa
 Híres nemzetemnek ragyogo Csillaga
 Vidamsaga egyik arány ága
 Kire mostan szomorúság álla.

Jaj szoval mellettem siránkozó Mára
 Aki gyenge tested banatnak szavara
 Avvagy bura ertem siralomra
 Ajanlottad holtig való gyászra.

Jaj hogy emlicselek hű *Vadászi Clara*
 Holtomig eltemnek vagy husiges társa
 Kinek massa hogy meg haladhassa
 Ez ideig én hozzám nem vala.

Te valal eltemben lelkem egy aranya
 Tüled el valasát azért szívem bannya
 Magat szánnya szavait rád vonnya
 Kegyes füled mellyeket így halla.

Jo *Vadászi Clara* lelkem egy Istápjá
 Ki erkölccsel Clara masoknak dajkaja
 Voltál napja Bunak oszlatója
 Legyen Isten jutalmaztatója.

Jaj hogy temessem el Nemes josagodat
 Halalomig laczot Czimeres voltodat
 Sok hasznodat jo Dajkasagodat
 Isten társas, adgya koronadat.

Nehez a' leleknek a' testül meg válni
 Kedves Hites társom úgy nekem meg válni
 Megfosztatni tülled el szakadni
 Az Istennei kívaniak mar látni.

Eletem ellened ha szült nehességet
 Kivel el szenyvedtem nem keves hideget
 Engedelmet vetsegem kegyelmet
 Kiván tülled nyerjed el az eget.

Kedves edes Fiam szep *Kovács Sigmund* már
 Feketített gyászszal keszített ruhad vár
 Mint bus madar, aki környülem jár
 Isten legyen melletted erős vár.

Tülem el maradott eresztett rajjaim
 Holtom után híven fen tarto Fiaim
 Mar szavaim, halljátok beszédim
 Mivel többbe nem látnak szemcim.

Kovács János István két szemem fényei
 Legyetek Phoebusnak tündöklő rajjai
 Hogy örömi egeknek Fiai
 Lehessetek Pallás Unokai.

Szelid természetnek legyetek tüköri
 Meg holt Atyatoknak híven követői
 Terjesztői híven nevelői
 Anyatoknak holtig tisztelői.

El nem felejtettek arva *Kovács Ersek*
 Noha majd meg szűnnek bennem utolsó szok
 Neked szollok aldast rad kívánok
 Ajakidra csepegjen szelid csok.

Istennek aranya legy mint nevet tartya
 Következő képpen idő bizonyította
 Isten adgya Erkölcsöd mutassa
 Légy Istennek szagoskodo rosa.

Végre hitves társom jó *Vadászi Clara*
 Kerlek mint szememre vigyaz arva
 Magzatimra melynek menyben árva
 Tekints őket boldogság utára.

Husiggel mellettem forgodo szolgálom
 Sokszor erő felett meg bántot jobagyim
 En szavaim terhes sok beszédim
 Meg olgyátok kivannyák kezessim.

Fejenkent a' kiknek ismerőse valek
 E sok buval tellyes világban mig élek
 Vegsőt kerek mint bu szelek
 Meg engedni kiki meltoztassék.

Hídeg tetemimet tiis kik vizitek
 Szomorú síromban majdan bétészitek
 Készen lesztek kik erre erkesztek
 Az Istentül jutalmat vegyetek.

Amen.

IV. Árván maratt Magyar Sion Leánya. [21—23. fap.]

Először Thaly Kálmán adta ki ezt a szerinte 1674-ből való jeremiádot a Szencsey-kódexből az *Adalékok* I. k. 54. lapján; majd pedig Erdélyi Pál, *Kurucz költészet*. 1903. 71. 270. lap. Kéziratunk szövege és a Szencsey-kódexbeli szöveg terjedelmére nézve megegyezik ugyan egymással, de a kettő között az a feltűnő eltérés van, hogy az egyes versszakok harmadik sora a mi kéziratunkban ugyanannyi (4+4+3=11) szótagszámból áll, mint a többi sor, míg a Szencsey-kódexben a versszakok harmadik sora mindig csak 8 szótagos. Ez eltérések a többiekkel együtt így hangzanak:

1. vsz. *Thalynál*: Hogy oltalmát késni látja.
Sárospataki kéziratban: Hogy oltalmát senkitől ő nem láttya.
2. vsz. *Th.*: Minden ember hazug látom.
Sp. k.: Minden ember hazug az mint láttam. (10!)
2. vsz. 4. sor. *Th.*: Tekénts reám, mert csak te vagy oltalmam!
Sp. k.: Tekints reám mert csak magam marattam.
3. vsz. *Th.*: Naponként újul sérelmem.
Sp. k.: Naponként mert újul szörnyű sérelmem.
3. vsz. 4. sor. *Th.*: látsz. *Sp. k.*: szánsz.
4. vsz. *Th.*: Elmult az aratás, az nyár.
Sp. k.: El mult sokszor az aratás és a' nyár.
5. vsz. *Th.*: Istenemnek csipős bora.
Sp. k.: Istenemnek mert szörnyű csipős bora.

5. vsz. 4. sor. *Th.*: juttatott. *Sp. k.*: juttata.
 6. vsz. *Th.*: Nincsen sohol vigasztalom.
Sp. k.: Nincsen sohol nekem vigasztalásom.
 7. vsz. *Th.*: Kedves napjaim elköltek.
Sp. k.: Kedves napim sirással is el töltek.
 8. vsz. *Th.*: Az veremben Dánielre.
Sp. k.: A veremben könyörgő Daniélre.
 9. vsz. *Th.*: Tekénts reám ily sokára.
Sp. k.: Tekincs ream Istenem illy sokára.
 10. vsz. 2. sor. *Th.*: Csöndesits le. *Sp. k.*: Csendesics meg.
 10. vsz. 3. sor. *Th.*: Szabadíts ki az foglyokat.
Sp. k.: Szabadics ki a' nyomorult foglyokat.
 11. vsz. 2. sor. *Th.*: Följegyzette. *Sp. k.*: Fel jedzted.
 11. vsz. 3., 4. sor. *Th.*: Szenteinek sok siralmát
 Tömlőjébe szedte könyhullatását.
Sp. k.: Szenteidnek iszonyu sok romlasát
 Tömlőidben tetted kony hullatását.
 12. vsz. 2. sor. *Th.*: Én elhiszem. *Sp. k.*: En el hittem.
 12. vsz. 3. sor. *Th.*: Öröme fordul bánatra.
Sp. k.: Örömenek napja fordul bánatra.
 13. vsz. 2. sor. *Th.*: Nagy zöngéssel. *Sp. k.*: Nagy zugással.
 13. vsz. 3. sor. *Th.*: Sűrű panaszt tón az égre.
Sp. k.: Sűrű panaszt tón a' fenyes egekre.
 14. vsz. 3., 4. sor. *Th.*: Ellenségim sokak, ne hagyj;
 Szenteidnek vérekért inniok vért adj!
Sp. k.: Pogányoktól pusztítani mar ne hagy
 Tekincs ream Istenem mert csak te vagy.
 15. vsz. 2. sor. *Th.*: Ime halljad. *Sp. k.*: Ime hallod.
 15. vsz. 3., 4. sor. *Th.*: Gyászos ruhát visel, ihon,
 Hogy tégedet az siralomra híjjon.
Sp. k.: Gyászos ruhat mind eddig viselt ihon
 Hogy teged is a' siralomra híjjon.
 16. vsz. 3., 4. sor. *Th.*: Szomorúan pöndül lyrám,
 Mindaddig, míg rám nem néz igaz Bírám.
Sp. k.: Szomorúann mind eddig pendül lyram
 Míg az egből rám nem néz igaz Bírám.
 Finis.

Hogy e jeremiád Szencsey-kódexbeli és sárospataki változata közül melyik a régibb, annak megállapításánál a 14. versszak második felének sárospataki szövegeltérése szolgálhat irányadóul. E versszak 3-ik sorában a sárospataki változatban ugyanis »*Poganyoktól* pusztítani mar ne hagy« olvasható, s ez azt bizonyítja, hogy minden valószínűség szerint ez az eredeti szövegezés, a Szencsey-féle változat megfelelő sora (Ellenségim sokak, ne hagyj) pedig már átalakítás abból a szempontból, hogy a jeremiád a maga teljes egészében a magyar keresztyén, pontosabban: protestáns egyház azon korbeli siralmas állapotát tüntesse fel; mert ha a »*Poganyoktól* pusztítani már ne hagyj« kifejezés szerepel a versben, akkor — jóllehet a Magyar Sion leánya kifejezés alatt mindig a keresztyén, illetőleg protestáns szerzőnél mindig a protestáns egyházat kell érteni — a vers általában a magyar haza siralmas állapotát rajzolja. A sárospataki változat régibb szövegezése mellett szól az is, hogy a versszakok harmadik sora ugyanannyi szótagból áll, mint a többi sor. A versszakok harmadik sorát minden valószínűség szerint ugyanaz a kéz rövidítette meg, a melyik a 14-ik versszak második felében a szöveg-

változtatást s azzal együtt a többit is eszközölte: talán épen Szencsey György énekgyűjtő és kódexíró keze. Thaly Kálmán e költemény Szencsey-kódexbeli változatát méltán sorolta a protestánsok üldöztetéséről szóló énekek közé. A sárospataki kéziratár változatának 14-ik versszakbeli szövege alapján e jeremiád szerzetetési ideje a Thalytól jelzett évnél (1674) korábbra tehető. A Szencsey-kódexnek Jankowich-féle másolatában [Nemzeti Múzeum. 173. Quart. Hung. II. 111. lap] e költemény felibe czeruzás írással ez a tájékoztatás van írva: »(1670—1680:) a Protestánsok üldözése.«

IV. Cantio Pia. [23—26. lap.]

Buban uszo gondban habzo életem
Kiben esék bokrozodik serelmem
„Kiért örül majd meg őszül a fejem
Hogy az bűnnek nyilait bennem erzem.

Üres eppen meztelen maradék
Hogy á kigyó Szavainak engedék
Lelkem gyötrő veszedelemre juték
Jaj á bűnnek kötözött rabja levék.

Nekem immár ellenségem az Isten
Mert sok gonoszt tettem Felsége ellen
Kiért ada az halálnak kezében
Hogy semvednek vegetlen gyötrelemben.

Egben ható verrel buzgo bűneim,
Kik lettetek kegyetlen poroszloim,
Dicsősséges eletől meg fosztoim
Karkozatra vezető kívánságim.

Naprul napra busulásom öregbül
Isten haragja ellenem túszesül
Testem lelkem ellen gyakran fel készül
Halál hozó fegyvere meg élesül.

Bajnokom oh jaj ellene ki léssen
Ha egyedül kedved elől nem vészen
Nyilainak más tárgyat ha nem téssen
Igy az én életemnek vege léssen.

Aspis kigyó mergenél kegyetlenebb
Gyehennának tüzenél is melegebb
Hegyek halmok terhenél is nehezebb
Bűn creje halálnál is mérgessebb.

Nyugvo helyet segetséget hol lellyek
Mindeneket az földön bar el nyerek
Tenger vizet akar mint mersekellyek
Az kősziklák kebeleikben nem vesznek.

Oh veszetsig kiben igen meg romlek
Mikent szedett szálló csak ugy maradek
Isten keze mihelt túllem tavozek
Sok Bűnöknek attam »határa lépek«.

De te engem nem veszendő jóságom
Istenem nem ezüstön sem aranyon
Hanem a' te ártatlan Bányayodon
Váltottal meg elegendő árron.

Ohajtását hát kegyessen meg tekincs
Isopoddal lelkemnek sebet be hincs
Fajdalmimban jóvoltodbul meg tekincs
Mert kívülled sohol orvosom több nincs.

Lengedező lelkednek fuvásával
Hivesítő kegyelmed harmattyával
Meg terítő igidnek Szavaival
Öntözd lelkem myrtusod olajjával.

Elő víznek kút feje veséimet
Eleszsze meg keseredett Szívemet
Meg utálván halálos merigyemet
Ejjel nappal hogy sirassam bünömét.

Lépes méznét sokkal edesbnek teczik
Ha lelkem testedtül meg győzttetik
Gonosz bűnben kedvére fürödhetik
Eleterül jaj nem is gondolkodik.

Ez életnek ha romlando satorát
El vegezem gondos pálya futását
Nyakambul ki vetem nyavalyasságát
Ruhazd ream Christusnak igasságát.

Kerubymok angyalok seregeben
Fiad verem szerzett szép öröksegeben
Be jutvan sz: színednek eleiben
Lelkem álgyon vég nélkül az örömben.

Amen.

[A versfők a következő értelmet adják: *Bűnén bánódó lélek.*]

V. Breve Epicedium super obitu Gen: Dni Tarczali. [26—32. lap.]

Ez vilagnak dolgainak folyása
Javainak alhatatlan nagy volta
Oh mely csuda mely változó ő dolga
Csalardságon épített ő háza.

Szep Patakok mely hirtelen el folynak
A forrásnak szép vízei el mulnak
Ekességi e' vilagi dolgoknak
Egy orában így Szinten el változnak.

Ajánlása csalardsagnak haloja
Hizelkedés dolgainak vasara
Sikamio jég a kerített udvara
Igrei szem feny vesztő Patika.

Oh Szívemnek tablai ha nyílnának
Szemeimnek nagy álmai mulnának
Ha nyelvemnek szabadságot adnának
Tetemim meg ujjulva Szollananak.

I. A[d] Cottum.

Tekintetes N: Szabolcs varmegye
 Nagysagtok kegyelmeteknek jo hive
 Ha nem voltam kevés idő el telve
 Agyon Isten mast tinektek helyemben.

Akaratom ez lett volt Nemes ház
 Mostanában hogy ne lennék jajos gyász
 Hanem inkább fenlenek mint fenyés máz
 Elottetek de im lettem mint egy váz.

Im be fogott a' sok jajnak rut pora
 Forog rajtad javaidnak sok kára
 Meg egetett jaj meg emeszt e' Szikra
 Jaj majd olly lesz mint tuzben a pozdorja.

Ő kezeit te' ellened az Assur
 Fel emelte minden gonoszt read tur
 Egyiptomban Jákob haza im Sárt gyúr
 Ellened van bizony talam a nagy Ur.

Azert mostan im igy folynak beszedim
 Mullyanak el bátor minden jajjaim
 Tavozzanak bator minden fajdalmim
 Mert az Urhoz fel emeltem kezeim.

Istenemhez husigem meg tartottam
 Igassággal Szelidseggel Szolgáltam
 Igyét baját nemzetemnek hordoztam
 Sok erőmet hazamért el fogyattam.

De im látom életemnek orai
 Keservemnek majd el folynak napjai
 Es szivemnek be zárítottak tablai
 El hervadnak testemnek ekességi.

Azért kérlek hogy N: Szek meg bocsáss
 Hogy ha dolgom volt köztetek olly hibas
 Ne hallassek már köztetek a' Sirás
 Hanem legyen mindenutt öröm mondas.

Ti veletek mindenekben jobb karja
 Legyen jelen az Urnak nagy hatalma
 Dolgotoknak mindenkoron Istapja
 Legyen az Ur maradando gyamola.

II. A[d] mgistr. Sedis Judiciariae.

Hát teneked Szerelmetes Jonathán
 Oh mit mongyak keseregsze romlásan
 Tagaimnak im majd el változásan
 Vaj mit itilsz most felöllem a tablan.

Ki költözöm majd Christushoz e' testből
 Aszt kívánom hogy legy aldott Istentől
 El bucsuzom mint itilő mestertől
 Szálljon aldás mindenkor rád menyegből.

Agyarkodo ellenséged fegyveret
Keresztyeni verrel festet rut torét
Tördelyle [és] veszesse el életét
Haragjanak adgya neki seprejet.

Nemzetednek legy olly mint olaj fa ág
Szomoruság közepette vigasság
Talam az ur mostan tobbet ki nem rág
Sot az halalnak férge is ki nem rag.

III. AD *Uxorem.*

Meg bagyadott kinaim kozt én Szivem
Rollad megis emlitem a' Szerelmem
Hites tarsom *Szalai Ersebetem*
Halgassad meg e' keserves beszedem.

Mindenekben hiv és kedves galambom
Kinaimban ó allando Istapom
Keservesnek tezik jaj el valasom
Ez eletbül jajos el ki mulásom.

Ez eletben mig el vegig maradni
Satoromnak bomlasat nem engedi
Vég bucsumat teczik mostan ki adni
Es az Urtul minden jokat kívánni.

Az arvaknak Istene te tutorod
Gyaszban borult Mára kegyes ductorod
Ez eletben legyen az Kalauzod
Jajjaidban allando vigassagod.

Eletemben velem báno nagy Dajka
Jajjaimnak allando vigassaga
Eletemnek oly szives ohajtása
Voltál bizony hüsíges kivanoja.

Te eretted azert meg itt maradni
Oh nem Szannek veled együtt örülni
De más felől a' Christushoz lakozni
Ugy vagyódom ó velle vigadozni.

Hogy szomoru tudom én el menésem
De az Isten léssen én örökségem
Ne törődgyel azert rajtam Szerelmem
Az menyegben leszen en lako helyem.

Mert meg nyilt már nekem a' szoros kapu
Ez világ már elottem olly mint kapu
Oda megyek hol nincs bu és haboru
Az angyali tabor ott trombitát fu.

Tudom bizony vigassagnak Leánya
Hogy nem akarsz lenni sőt inkább mára
Akarsz lenni keserűség Leánya
Mert rajtad lesz ozvegysegnek uszaja.

Oh szomorú napnak csuda folyása
Remenségnek siralmas változása
Rem talált az halálnak kaszája
Életemet el mecze sok praedaja.

Kerekere világnak állottam volt
Jaj már lettem olyanna mint csak egy folt
Gyilkosomnak rabja lők ez setet bolt
Be fogadott olyan vagyok mint egy holt.

Életemben ha valamit vetettem
Bocsánatot kerek tülled edesem
Ott is Szivem veled együtt örömem
Leszen Christus neked nekem mint fejem.

IV. Ad Socrum.

Oh szerelmes napam *Farkas Borbala*
Faratsagát ki mellettem nem Szánta
Erős tornyod legyen neked Jehova
El meczetett életemnek fonala.

Ez életnek csomójában be kötve
Elted legyen mert kesergő Rachele
Sebeimnek voltál, azért jó kedve
Szallyon reád, az Urnak is legy hive.

V. AD Affines.

Hát teneked *Kende János* mit mongyak
Horvai György uraimnak mit szollyak
Kívánatos sógoraim kik voltak
Már titeket én az Urnak ajánlak.

Légyen az Ur minde[n]ben mellettetek
Szárnyaival takargassa eltetek
Gonosz ellen csak ő legyen vezertek
Menyben hozzá vigye hozzá lelketek.

VI. Ad Socerum.

Teneked is oh *Zalyanyi Farkasom*
Minden joknak bü kut fejet kívánom
Ez életben immár tovább maradnom
Nem engedi ez el bomló Sátorom.

VII. Ad Affinissam.

Mi jót mongyak Nemes *Farkas Judit*nek
Szivem szerint való sógor Aszonynak
En hitesem kedves Attyafianak
Légyen rajtad aldása az nagy Urnak.

VIII. *Ad Comitem Collus Szabolcs.*

*Varatkai Ferencz*¹ nagy lelki Dajka
Nemessegnek s varmegyenek Ispánnya
Eletednek legyen az Ur Istapja
Mivel hogy vagy igasság Fautora.

IX. *Ad Fratrem.*

[A kézirat többi része hiányzik.]

Közli: HARSÁNYI ISTVÁN.

KAZINCZY FERENCZ ISKOLAI INSPEKTORSÁGAHOZ.

Az első, a ki Kazinczyt iskolai felügyelővé való kinevezése alkalmából üdvözölte, melegszívű, lelkes főnöke, gróf Török Lajos volt. Levelének tartalmát elmondja már Váczy János (Kazinczy Ferencz és kora I., [1915.] 161. l.). A levél azonban annyira jellemző, mind a főigazgató és az új iskolafelügyelő közötti viszonyra, mind Kazinczy új helyzetére, hogy megérdemli a közlést.

Kazinczynak mint inspektornak tudvalevően egyik fontos feladata volt, hogy a protestánsok és a katolikusok közötti surlódásokat az iskolai életből kiküszöbölje és II. József rendelete értelmében iskoláikat közös iskolákká egyesítse. (Olv. Imre Sándor: Kazinczy Ferencz iskolai inspektorsága. Budapesti Szemle 1895. 224., 225. szám.) Ezirányú működésébe jellemzően világít be a szepesolaszi katolikus és lutheránus egyházzal kötött megegyezése az ottani iskolák egyesítése tárgyában.

Mindkét irat az iglói ev. egyház levéltárának colligatumaiban található. Az első a 11. sz. kötet 303. sz. levelén, a második pedig a 367. sz. levelén.

I.

Gróf Török Lajos levele Kazinczy Ferenczhez.

Hochwohlgeborner,

Hochzuehrender Herr,

Der aufrichtige Antheil, den ich an Ihrer Beförderung zur Würde eines Königl. National-Inspektors in dem, meiner Leitung anvertrauten Litterär Bezirke nehme, und die ich Ew. Wohlgeboren in der hier mitfolgenden Abschrift des mir angekündigten Statthalterey Intimats dd. 3ten 8^{br} 1786 N° 42629 von Amts wegen zu wissen gebe, giebt mir

¹ Nagy Iván adatai szerint 1687-ben volt Szabolcs vármegye alispánja. (Magyarország nemes családai. 12. K. 54. lap.)